

Στίχοι και μουσική στα χρόνια της ελληνικής επανάστασης

Τα δημοτικά τραγούδια, ο εθνικός ύμνος... και άλλα πολλά!

ΕΡΩΤΗΣΗ: Τι τραγουδούσαν και με τι χόρευαν οι Έλληνες το 1821;

- ▶ **Απάντηση:**
Μήπως με τραγούδια;

Πράγματι, πολλοί Έλληνες αγωνιστές έπαιζαν ένα μουσικό όργανο - πρόγονο του σημερινού μπουζουκιού - τον ταμπουρά...

*...Ο ταμπουράς, η
φλογέρα, το
σουραύλι, ο ζουρνάς
συνόδευαν τους χορούς και
τα τραγούδια που μιλούσαν
για τον αγώνα, αλλά και για
τις αγωνίες των Ελλήνων.*

«Στα κακοτράχαλα τα βουνά, με το σουρούλι και το ζουρνά...

...Δες πως χορεύει ο Νικηταράς, κι αηδόνι γίνεται ο ταμπουράς...»

(από το τραγούδι «*Τσάμικος*» σε στίχους του *Νίκου Γκάτσου* και μουσική του *Μάνου Χατζιδάκι*)

Κάνε κλικ στην εικόνα
για να δεις το βίντεο
και να ακούσεις το τραγούδι.

Κάνοντας κλικ στον παρακάτω σύνδεσμο

μπορείς να μεταφερθείς όπου θέλεις στον χάρτη και να ακούσεις αρκετά τραγούδια της εποχής από διαφορετικά μέρη της Ελλάδας.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΙΑ ΤΟ '21

*Αφιέρωσε όσο χρόνο θέλεις.
Μετά συνέχισε από εδώ το μουσικό ταξίδι στην ιστορία.*

Οι αγωνιστές
τραγουδούσαν
και τον εθνικό
ύμνο;

▶ Μα ...ο Εθνικός Ύμνος ΔΕΝ
ΥΠΗΡΧΕ ΑΚΟΜΑ!

Θυμήσου πως *δεν υπήρχε στον
χάρτη καν ελληνικό κράτος,*
και οι Έλληνες της εποχής δεν
είχαν ιδέα τι θα γινόταν
ακριβώς μετά την επανάσταση
και πώς θα ήταν τα μελλοντικά
σύνορα.

Και πού ζούσαν οι Έλληνες;

- ▶ Παντού!
από την Πελοπόννησο μέχρι
την Μακεδονία, από τα
Επτάνησα μέχρι την
Κωνσταντινούπολη και ακόμα
πιο βαθιά στην Ανατολή, και
από την Κρήτη μέχρι τη
Βιέννη
(ναι, ίσως κάποιοι από αυτούς
να συνάντησαν κάπου τον
Μπετόβεν, ή να άκουσαν μια
συμφωνία του για ορχήστρα,
αφού τότε ζούσε κι εκείνος
στην πόλη αυτή!).

Τι σχέση είχε ο Μπετόβεν με την επανάσταση;

... ο Beethoven γνώριζε, όπως όλοι οι Ευρωπαίοι, για τις μάχες και τα ιστορικής σημασίας γεγονότα στην νότια Ευρώπη, όπου η Ελλάδα ήταν πρωταγωνίστρια.

Έγραψε, μάλιστα, ένα στρατιωτικό *εμβατήριο*, δηλ. έργο που συγχρονίζει τα βήματα των στρατιωτών, αφιερωμένο στα «*Ερείπια των Αθηνών*» (*Ruins of Athens*). Οι τουρκικές στρατιωτικές μπάντες με τον εντυπωσιακό τους ήχο επηρέασαν πολλούς συνθέτες της εποχής.

Κάνε κλικ στην εικόνα
για να δεις το βίντεο
και να ακούσεις την μουσική.

Και ο εθνικός ύμνος;

► Η ιστορία έχει ως εξής:

Ο κύριος στην εικόνα λέγεται
Διονύσιος Σολωμός.

Γεννήθηκε στην Ζάκυνθο, στα
Επτάνησα, το 1798 (πόσο
χρονών ήταν το 1821;)

Μιλούσε βασικά την *ιταλική
γλώσσα*, όπως και όλοι οι
Επτανησιώτες, μιας και η Ιταλία
ήταν τόσο κοντά...

... ακριβώς επειδή τα Επτάνησα ήταν πιο κοντά στην Ευρώπη, και απομακρυσμένα από την Τουρκία, δεν γνώρισαν παρά ελάχιστα τον τούρκικο ζυγό. Ήταν υποδουλωμένα για αιώνες στου Ενετούς και αργότερα σε Γάλλους και Βρετανούς.

Έτσι, ενώ στην στεριανή Ελλάδα και το Αιγαίο οι Έλληνες και οι Οθωμανοί συνυπήρχαν και μιλούσαν και τις δύο γλώσσες, *ελληνικά και τουρκικά* (και τα τραγούδια τους έμοιαζαν μεταξύ τους), οι Επτανησιώτες μιλούσαν *ιταλικά και ελληνικά* (και άκουγαν *ιταλική και ελληνική μουσική*).

- ▶ Ο Σολωμός αγαπούσε την ποίηση και ήθελε να γνωρίσει καλύτερα την ελληνική γλώσσα. Έτσι, μεταξύ άλλων, **μελέτησε τα δημοτικά ποιήματα και τραγούδια** και κατανόησε ακόμα περισσότερο τη γλώσσα του ελληνικού λαού.
- ▶ Έγραψε πολλά ποιήματα στα ιταλικά και τα ελληνικά (μεταξύ των οποίων και το «*Ελεύθεροι Πολιορκημένοι*» εμπνευσμένο από την πολιορκία του Μεσολογγίου),
όμως το 1823...

Υ Μ Ν Ο Σ ^(*)
ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

ἔγραψε
ΔΙΟΝΤΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ
ΖΑΚΥΝΘΙΟΣ
Τὸν Μάϊον Μῆνα
1823.

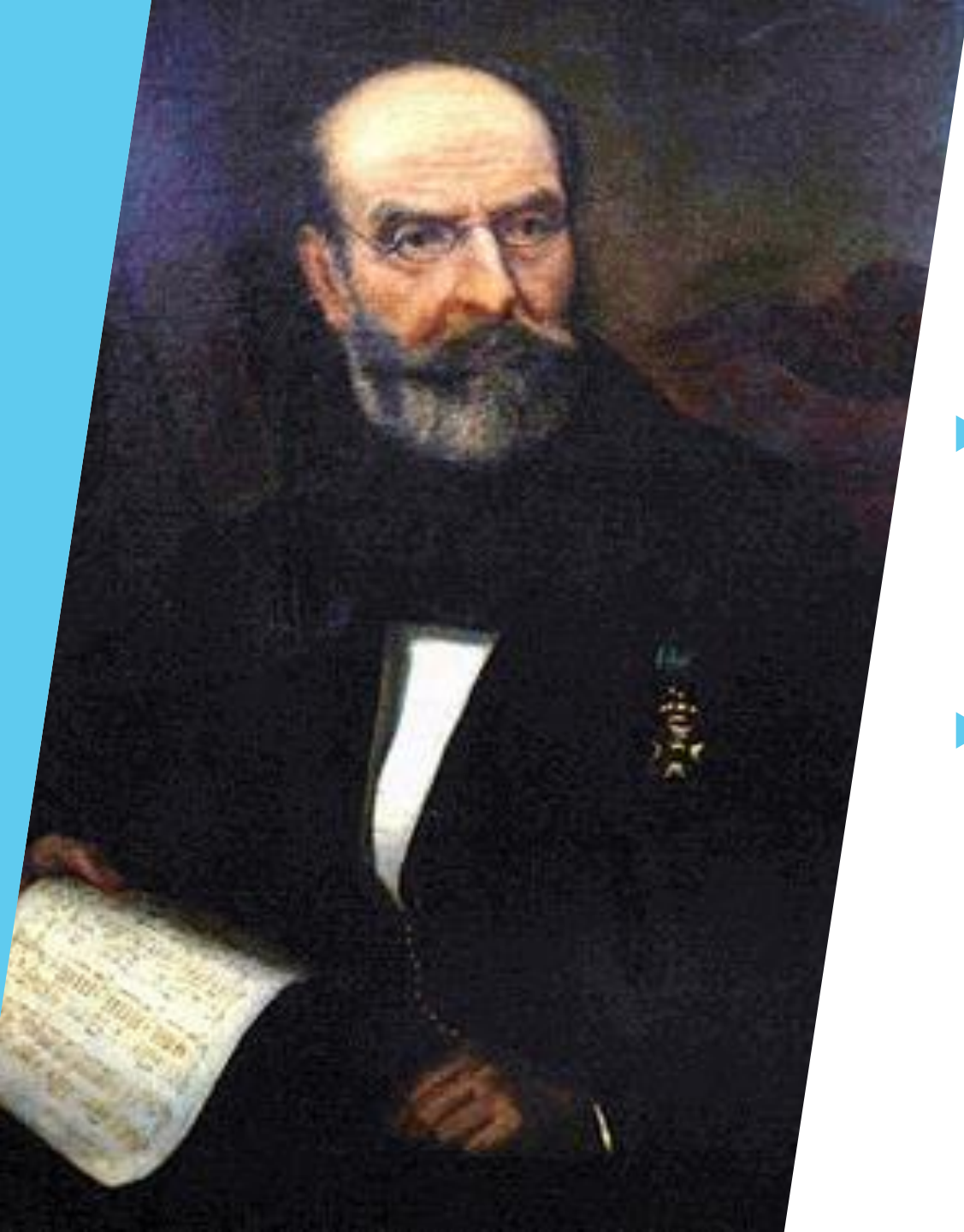
I N N O
ALLA LIBERTÀ
DIONISIO SOLOMOS

DA ZACINTO
SCRISSE
Il Mese di Maggio
1823.

Ἕγνος εἰς τὴν Ελευθερίαν

- ▶ ...γράφει ἓνα σπουδαῖο ποίημα, γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς. Τον «Ἕγνος εἰς τὴν Ελευθερίαν».
- ▶ Το ποίημα αὐτό εἶχε 158 στροφές! (ἢ, ἀν προτιμάτε, 632 στίχους)
- ▶ Δημοσιεύθηκε τὸν ἐπόμενον χρόνο στὸ πολιορκημένο Μεσολόγγι, καὶ τὸ 1825 στα γαλλικά στὸ Παρίσι.

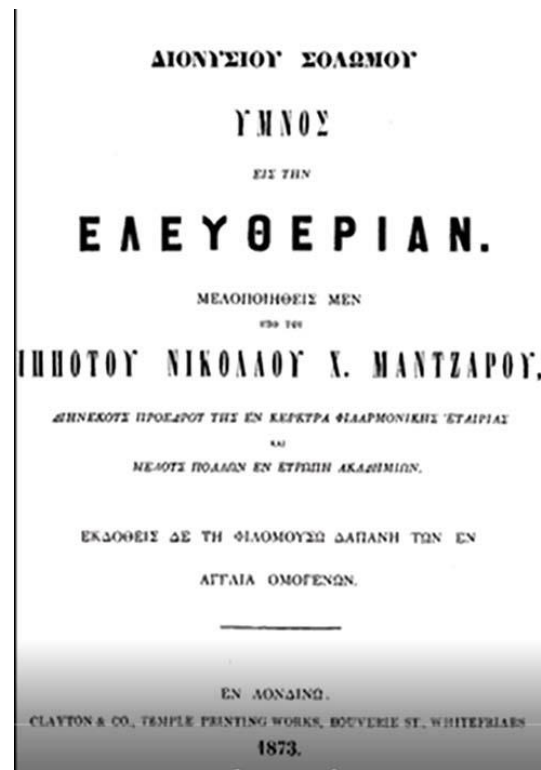

Ποιος έγραψε τη μουσική;

- ▶ Ο Διονύσιος Σολωμός συναντήθηκε το 1828 με έναν Κερκυραίο συνθέτη, τον **Νικόλαο Μάντζαρο**.
- ▶ Ο Μάντζαρος διάβασε το ποίημα «Ύμνος εις την Ελευθερίαν» του Σολωμού και αποφάσισε να το μελοποιήσει (δηλ. να συνθέσει μουσική για αυτό).

- ▶ Συνέθεσε διαφορετικές εκδοχές του έργου: για πιάνο, για μπάντα, για χορωδία...

Κάνε κλικ στις εικόνες για να ακούσεις τον Ύμνο εις την Ελευθερίαν από πιάνο και από την μπάντα του πολεμικού ναυτικού.

Ο Μάντζαρος τραγουδούσε δημοτικά τραγούδια;

Σίγουρα γνώριζε και αγαπούσε αυτό που σήμερα ονομάζουμε δημοτική μουσική, αλλά, όπως και όλοι οι Επτανησιώτες, ήταν πιο κοντά στην ευρωπαϊκή μουσική: πιάνο, βιολί, όπερα, κλπ.

A close-up photograph of a handwritten musical score on aged, yellowed paper. The paper is torn and crumpled, with several staves of music visible. The notation includes notes, rests, and clefs. Some of the text is written in Greek, including the word 'Πιάντο' (Piano) and the name 'Νικόλαος Μάντζαρος' (Nikolaos Mantzoros). The background of the slide features a blue geometric pattern of overlapping triangles.

Το μουσικό έργο του Νικόλαου Μάντζαρου

- ▶ Λένε πως ο Μάντζαρος ήταν πολύ αγαπητός και ταπεινός χαρακτήρας.
- ▶ Δίδασκε μέχρι το τέλος της ζωής του δωρεάν, και έθεσε τις βάσεις για να σπουδάσουν μουσική και άλλοι νέοι Επτανήσιοι.
- ▶ Έτσι συνέβαλλε στη δημιουργία της «Επτανησιακής σχολής», δηλ. μια σειράς μουσικών-συνθετών που επηρεάστηκε από την ευρωπαϊκή μουσική.

Η Ξανθούλα

- ▶ Βλέπουμε πως παράλληλα με τα δημοτικά τραγούδια, στην εποχή της επανάστασης αναπτύχθηκε και ένα άλλο μουσικό στυλ που συνδέει την ελληνική γλώσσα και παράδοση με την ευρωπαϊκή μουσική.
- ▶ Ένα από τα τραγούδια που μελοποίησε ο Μάντζαρος σε στίχους Σολωμού είναι γνωστό και στις μέρες μας.
- ▶ Άκου την «Ξανθούλα» σε δύο εκδοχές.

Σόλο πιάνο (κάνε κλικ στην εικόνα)

Η Ξανθούλα

Μουσική: Νικόλαος Μάντζαρος
Στίχοι: Ελευθέριος Σολωμός

1. Την είδα την Ξανθούλα, την είδα ψες αργά, που
2. Ε. στέκο-ντο οι γί-βοι με λα-τη, με χαρά κι-α
μή-κτε στη θαρκού-λα να πάει στην νε-νι-τιά.
τή με το μαντί-δι τους α-πο-λα-ρε τά. Και
-γού-σκω-νε τά-χι-ρι λευκό-τα-τα παι-νά,
το λα-ρε-τι-μό-της εστά-θη-κα να-ιδού, ώ-
-εάν το πε-ρι-ετέ-ρι, π'α-πλώ-νει τα θτερά.
σιουη-πολύ-μακρό-της, μου τό-κρυ-ψε-κι-αυτό.

Λουκιανός Κηλαηδόνης
“Αχ! Πατρίδα μου γλυκειά...”

...και με φωνή (κάνε κλικ στην εικόνα)

1865: Εθνικός Ύμνος

- ▶ 44 χρόνια μετά την ελληνική επανάσταση έχει διαμορφωθεί ένα ελληνικό κράτος.
- ▶ Ο τότε βασιλιάς, ο Γεώργιος Α', επισκέπτεται την Κέρκυρα και ακούει την φιλαρμονική μπάντα να παίζει την σύνθεση του Μάντζαρου για τον Ύμνο εις την Ελευθερίαν.
- ▶ Ενθουσιάζεται και διατάζει η μουσική αυτή να εκτελείται για κάθε σημαντική παρουσία του ελληνικού ναυτικού.
- ▶ Έκτοτε καθιερώνεται ως εθνικός ύμνος των Ελλήνων.

Ιανουάριος 2021

Συμφωνική ορχήστρα Λονδίνου - Λεωνίδα Καβάκος

- ▶ Προς τιμήν της επετείου των “200 χρόνων”
- ▶ Μία από τις σημαντικότερες ορχήστρες του κόσμου, από μια χώρα που έπαιξε, μαζί με άλλες, σημαντικό ρόλο στην ελληνική επανάσταση
- ▶ Ένας Έλληνα μουσικός διεθνούς φήμης
- ▶ Σε συνθήκες lockdown λόγω πανδημίας
- ▶ Μια διαδικτυακή συναυλία που ξεκινά με τον εθνικό ύμνο της Ελλάδας

*Κάνε κλικ στην εικόνα
για να δεις το Βίντεο
και να ακούσεις την μουσική.*

Μιτσίρα, μεγαλοφύλαξη στο ποταμό στη Δόξα
κι αν στο κηρύφο μιστιρίο ζην παντα τα πεδία
λογισμός κι έργο κι ονειρο τι ταξ' ήταν τα μάτια
τα μάτια τότε να δ'ιδέν μετ το μανέριμ δάσος,
περ ζάγγα στ' τριγύρισα, τ' αθάνατα ποδάρι
(μύτα) με γίδα της Λαμαρής με γίδα τη Βαγίονα.
Το δεικνύστ πάτιμα δέν άκνθα δέν ίδα.

...και η μουσική συνεχίζει να ταξιδεύει...

Η ιστορία είναι ανεξάντλητη.

Οι επέτειοι γίνονται αφορμές για να
γνωρίσουμε καλύτερα, κομμάτι-
κομμάτι, τον κόσμο μας και τον
πολιτισμό μας.

Για τις λίγες αυτές σελίδες:
Φανή Μώραλη